

Farkk
palm.

Vaakituksia Teuvan Luhtalan kivikautisella
asuinpaikka-alueella.

Vaakituksia Teuvan Luhtalan kivikautisella asuinpaikka-
alueella.

Teuvalla, kirkonkylään virallisesti luettavan Luhtalan kylän eteläpuolella sijaitsevilta kankailta tunnetaan nykyään 4 kivikautista asuinpaikkaa, joista topografisessa arkistossa on A. M. Tallgrenin ja allekirjoittaneen ^{jättämät} tutkimuskertomukset. Kronologisesti on löydöissä edustettuna keramiikkatyyleistä ja muista seikoista päättäen 3 eri astetta: 1) Komsinkankaan ja Pappilankankaan saviastianpalat ovat vanhinta Jäkärän keramiikkaa, ottaen huomioon seudun pohjoisesta asemasta johtuvan mahdollisen myöhästymisen ja itse koristetyylissä havaittavan yksinkertaistumisen ehkä Jäkärän ylimmän vyöhykkeen löytöjä hieman nuorempia. 2) Pettumäen saviastiat taas ovat mitä puhtainta Uskela-keramiikkaa, josta kampaleimat täysin puuttuvat. Ne ovat verrattavissa Uskelan Sinivuoren ja Jäkärän nuorimman vyöhykkeen keramiikkaan, ehkä hieman sitä nuorempaa sekä kampaleimain puuttumisesta päättäen että seudun etäisen aseman huomioonottaen ~~ehkä hieman sitä nuorempaa.~~ [FM 1920-21, siv. 23, kuvassa 2a näkyvä saviastianpala on problemaattinen; se on nimittäin Komsinkankaan ja Pappilankankaan löydöistä tunnettua lajia ja on ehkä kotoisin edelliseltä paikalta; yhtään ainoata tämän tyylistä palasta ei Pettumäen kaivauksissa löydetty. Ehkä on esine lähettäjän, Jalmari Teirilän, mainitsemia tieltä koottuja paloja; vrt. verif. 7453.] Komsinkankaan ja Pettumäen tyylien välille jäävä hienoin kampaleimoin koristettu karjalaisperäinen kampakeramiikka, joka on vallitsevana Jäkärän keskivyöhykkeellä, puuttuu toistaiseksi Teuvalta, mutta esim. Ilmajoen Piirtolan löydöt osoittavat, että tämäkin tyylivaihe oli levin-

nyt Etelä-Pohjanmaalle asti. Lisäksi on Korttesviidan asuinpaikka, joka edustaa Pettumäkeä nuorempaa, keramiikatonta vaihetta Etelä-Pohjanmaan kivikaudessa, samoin kuin Ilmajoen Koskenkorvan ja Lappväärtin kivikautiset asuinpaikat (vrt. kertomusta tutkimuksista Lapuan Hätonluomassa v. 1925).

Oli nyt tärkeätä saada nämä Teuvan eri asuinpaikat vaakituiksi, jotta selviäisi olisiko niiden keskinäinen korkeussuhde samanlainen, kuin vastaavien tyylien löytymissuhde Etelä-Suomessa, etenkin Jäkärlässä. Suuremman maankohoamisen vuoksi saattoi tämän korkeuseron odottaa pohjoisessa esiintyvän paljon selvemmin kuin etelässä, ikäänkuin suurennuslasista nähtynä. Tulos vastasi odotuksia. Korkeussuhteet tulivat suhteellisesti samoiksi, kuin Jäkärlässä, josta päättäen Teuvankin löytöpaikat ovat muinaisia merenranta-asutuksia.

Vaakitukset aljettiin Teuvanjoen yli vievästä rautatiesillasta, kiskon päällystästä sillan itäpäässä. Tämä on ratainsinööri J. Gummerukselta saamani tiedon mukaan 50,717 m yli tarkkavaakituksen 0-pisteen (ei 50,759, kuten rautatiehallituksessa olevan profiilin mukaan laskien tulisi). Koetellakseni vaakitusneuvojeni tarkkuutta punnitsin erään lähes km:n pituisen metsätaipaleen Komsinkankaan ja Pettumäen välillä kahdesti. Erotukseksi molempien vaakitusten välillä tuli 1 cm, joten tarkkuutta voi pitää tarkoituksiini täysin riittävänä. Vaakituksesta otan tähän seuraavan yhteenvedon:

Kiskon selkä Teuvanjoen rautatiesillan itäpäässä	50,72
Luhtalan luoman ranta-äyräs	47,96
Urho Niemen talon piha	49,11
<u>Pettumäen</u> hiedanotto-alueen pyykkikivi n:o 24 ..	55,58
Pettumäen asuinpaikan otaksuttava ranta	<u>56,38</u>
Ruutu G: 15 v:n 1919 kaivausalueeni reunassa	<u>57,21</u>
Ruutu Q:VIII	<u>58,11</u>
Löytöalueen yläraja?	<u>59,06</u>
Hiedanotto-alueen pyykkikivi n:o 23, keskikiven huippu	57,08

<u>Kortesviita</u> , löytöalueen alaraja pellon länsiosassa	54,71
Löntöalueen alaraja pellon itäosassa (7453:1 - 2)	54,02
Mahdollinen asutuksen aikuinen rantaviiva	53,27
Pettumäen pyykkikivi n:o 23 (vrt. ed.)	57,08
<u>Komsinkangas</u> , metsänraja Komsinkankaan kaivauspaikan länsipuolella (suomaata, mahdollinen ranta).....	62,93
Tallgrenin v:n 1914 kaivausalueen (hyvin säilynyt) reuna ruudun A:1 kohdalla (löydötöntä aluetta)	63,23
Samoin, kiviliesien D - E: VI kohdalla	63,72
Samoin, kaivausalueen koillisnurkassa (H:VI)	63,75
Rajapyykki n:o 47 (pystykiven huippu), asuinpaikan kohdalta 38 askelta etelään kohti Komsinjärven laaksoa	63,21
Pettumäen pyykkikivi n:o 23 (vrt. ed.)	57,08
<u>Pappilankangas</u> , löytöalueen eteläpäässä tiellä tun- tuvan terassin alareuna (asuinpaikan rantaviiva?)	62,01
Alin kohta, josta löytyi kvartsi-iskoksia	62,74-63,02
Luumurujen ja kovasimen (8343:2 - 3) löytökohta	64,11
Liedensija tien itäpuolisessa ojassa	64,19
Kankaan korkein kohta Pettumäen ja Pappilankankaan välisellä tiellä	70,20

Nuorimman asuinpaikan, Kortesviidan, löytöjen alarajaksi tulee siis 54,71 - 54,02 metriä ja rantaviivaksi ehkä 53,27 m. V:n 1919 tutkimuksiin lisättäköön asuinpaikasta seuraavat tiedot: Pellon löydötön lounaisnurkka, joka erottaa sen Pettumäestä, on savi-
maata. Tähän on mahdollisesti laskenut etelästä päin Komsinkankaan ja Pettumäen välistä notkoa myöten puro, joka on ehkä tuonut savea paikalle. Itse löytöalue on suoturpeen peitossa olevaa hietamaata. Paikoin on turvetta vahvemmalta, paikoin ulottuu taas hietta korkeammalle. Hietapohja on toisin sanoen paikalla aaltoista, joka tuntuu kuulemma hyvin kynnettäessä ja näkyy myös ojien reuna-
leikkauksista. Paikalla on ollut siis aaltomaisia hiekkasärkkiä, joilla on (kesäisin?) asuttu. Keramiikkaa ei ole. Sen puutteen puolesta löytöpaikka on verrattavissa Ilmajoen Koskenkorvaan. Korkeusmittauksista päätäten se olisi samanikäinen kuin esim. Sipilän haka Maariassa (ja Häyhtiö Kokemäellä). Paikalta sain pari löytöä

(8343:8 - 9).

Pettumäen asuinpaikka on soraharjulla. Löytöalueen korkeus on 57 - 59 m, rannan ehkä n. 56,3 m yli meren. Paikalta sain talteen vähän uusia löytöjä (8343: 4 - 7).

Komsinkankaan asuinpaikka on aivan loivasti länsilounaaseen, kohti korpimetsää viettävällä rinteellä. Maaperä on hyvin hienoa, tasalaatuista hietaa, ehkä lentohietaa. Löytöjä alkaa ilmaantua vasta 63,25 m:n korkeudelta ylöspäin. Ranta lienee ollut vähän alempana kuin 63 metriä (alintain n. 62,5 m). Tältä asuinpaikalta on leveäkämpaisen Jäkärä-keramiikan ohella löydetty vähemmistönä nuorakeramisia saviastianpaloja, joiden täytyy olla muita paikan löytöjä nuorempia. Tallgrenin luettelotiedoista päättäen oli näitä paloja sekaisin kampakoristeisten palojen kanssa siellä, missä kulttuurikerros oli ohuempaa (vrt. 6673:21), mutta missä kulttuurikerros oli paksumpaa ja saviastianpaloja löytyi vielä sen pohja-osista, olivat ne nimenomaan kampakeramisia ["Kumminkin oli saviastiankappaleita, nimenomaan kampakeramikk^a, aivan kulttuurimaan pohjakerroksessakin, nim. ruudun VI: H E-puolisessa päässä"; kaivauskertomuksesta; vrt. 6673: 42, 43, 48]. Vastaavanlaiset löydöt kaivauksissa Pettumäellä, Espoon Sperringsissä ja Säkijärven Ravissa ovat tavatut jokseenkin heti pintaturpeen alta (7621:136, 8229:3, 4, 6, 8 y.m., 7897:69). Tämä nuorakeramisten saviastianpalain ^{asuipaikoilta/} löytyminen, joiden löytöjen pääosa on paljon aikaisempaa ijältään, on omituinen ilmiö. Se edellyttää, että näillä paikoin on asuttu myös myöhemmin, vasarakirvesajalla, jolloin ne eivät enää olleet meren rannassa. Vasarakirveskulttuurin asutushan ei ollut välittömästi meren rannasta riippuvainen, kuten Espoon ja Kirkkonummen löydöt todistavat. Että nuorakeramiset saviastianpalat usein löytyvät melkein pintaturpeesta, voi johtua juuri siitä että maa paikalla oli niiden siihen joutuessa jo nurmettunutta ja että palaset eivät enää sekoittuneet syvälle hietaan kuten ^{\rantahietikon} ^{aikuiset/} aikaisemmat ^{asuipaikkajätteet.} Että vasarakirveskulttuurin asutus verraten usein sattui varhaisemmin jo asutuille paikoin, saanee taas selvityksensä niistä muista tekijöistä, jotka paitsi veden välitöntä läheisyyttä ja rantahietikkaa, olivat kivikandella määräävinä asuinpaikkain valinnassa: hyvä suoja tuulil-

ta, lämmin aurinkoinen paikka ja sopiva hietapohja maaperänä. Voi myös otaksua, että tällaiset hienohietaiset paikat joskus pysyivät merenrannasta etäännyttyään vielä kauan "dyyneinä" - olihan ilmanalakin kivikaudella lämpimämpi - ja että Keski-Europasta saapunut ja siellä-esim. Veikselin alueilla - dyyneihin tottunut asutus haki samanlaisia paikkoja myös Suomessakin. Kom-sinkankaan kaivausalueelta etelään ja etelälounaaseen n. 50 m on vanhoja hietakuoppia, joissa on savi pohjalla näkyvissä. Niiden reunoissa en enää nähnyt kulttuurijätteitä.

Pappilankankaan kivikautisen asutuksen jätteet ovat tavattuja uutistien ojista, särkkämäiseltä matalalta kangaskielekkeeltä, joka ulkonee Luhtalan eteläpuolisen korkeahkon kangasmaan itäreunasta eteläänpäin ja joka paikoin on vain jonkun kymmenisen metriä leveä (ks. v:n 1919 kertomustani löytöpaikasta). Maaperä on hyvin hienoa hietaa ja paikka on ehkä ollut kivikautisen asutuksen aikana mereen pistävänä kapeana särkkänä. Kulttuurikerroksen merkit eivät ole kovin vahvoja. Uutistien itäpuolisessa ojassa on niillä kohdin, missä "särkkämme" eroaa korkeammasta kangasmaasta, ja n. 20 askeleen päässä ojan pohjoispäästä (etelään), näkyvissä liesikiveys, korkeus 64,19 m yli meren pinnan. Tällä kohtaa keskeytyi tien länsipuolinen oja, mutta itäpuolinen oja jatkui yhä edelleen ja seurattessa sitä liedensijasta 90 askelta etelään se loppui. Tien länsipuolella alkoi siinä taas oja ja kun sen reunaa mentiin etelään päin 70 askelta, se keskeytyi taas. Siinä oli särkässä tien kohdalla vähäinen etelään päin aleneva terassi ja siltä kohtaa löydettiin nokea, luumuruja sekä kovasiemen kappale (8343:2 - 3); korkeus yli meren pinnan oli 64,11 m. Siitä alkaen etelään päin ei tien reunoista ja pikkuhietakuopista löytynyt enää muuta kuin kvartsi-iskoksia. Niitä oli runsaammin äsken mainitusta löytökohdasta n. 160 - 170 askelta jokseenkin etelään päin eräällä kohtaa, missä särkällä oli jälleen huomattavissa vähäinen etelään päin aleneva terassi. Tämä kvartsi-iskosten löytökohta oli 63,02 - 62,74 m yli meren pinnan. Terassin tyvi oli 62,01 m korkealla ja siihen saattoi sanoa särkkämme loppuvan. Siitä eteenpäin ei enää tavattu kvartsi-iskoksiakaan. Asuin-

paikan ranta tulisi näin n. 62 m ja kulttuurijätteen esiintymisalue 62,74 - 64,19 m korkealle. Saviastianpalat ovat löydettyjä liedensijan kohdilta ja siitä vähän etelään päin, kuten v:n ja luettelosta/ 1919 kertomuksestani selviää. Kun Pappilankankaan saviastianpalat ovat tyylillisesti melkein identtisiä Komsinkankaan kampakeramiikan kanssa, on yhdenmukaisuutta molempien asuinpaikkojen korkeusmitoissa pidettävä sangen painavana todistuksena sen käsityksen puolesta, että molemmat nämä asuinpaikat ovat niiltä ajoilta, jolloin ne olivat merenrantahietikolla.

Vaakituksen Teuvassa suoritin syyskuun 10 - 12 päivinä 1924.

Anne Europrand